Nr 232.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till hushållningssällskapen; given Stockholms slott den 3 mars 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför:

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkt 91, föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1938/1939 beräkna till Bidrag till hushållningssällskapen ett förslagsanslag av 3,690,000 kronor. Jag torde nu få ånyo anmäla detta ärende.

För innevarande budgetår är till bidrag till hushållningssällskapen uppfört ett förslagsanslag av 3,556,000 kronor. Från nämnda anslag skola bestridas statsbidrag till *dels* hushållningssällskapens allmänna verksamhet med 2,800,000 kronor, *dels* avlönande av hos hushållningssällskapen anställda sekreterare, jordbrukskonsulenter, vandringsrättare och täckdikningsförmän med respektive 172,000, 329,500, 130,500 och 26,000 kronor, *dels ock* förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från täckdikningslånefonden med 98,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har lantbruksstyrelsen dels gjort framställning om anslag för omförmälda ändamål under budgetåret 1938/1939, dels ock avgivit infordrat utlåtande över en den 23 juli 1937 dagtecknad framställning från Sveriges vandringsrättareförbund, och har styrelsen därvid överlämnat en skrivelse i ämnet från Skaraborgs läns hushållningssällskap. Vidare har lantbruksstyrelsen med utlåtande den 21 september 1937 överlämnat en framställning från Kronobergs läns hushållningssällskap. Därjämte hava följande skrivelser i ämnet inkommit nämligen dels en skrivelse av den 6 november 1937 från Västerbottens läns hushållningssällskap, dels en den 9 november 1936 och två den 11 oktober 1937 dagtecknade skrivelser från Norrbottens läns hushållningssällskap, varöver lantbruksstyrelsen avgivit utlåtande den 30 november 1936 respektive den 22 oktober 1937, dels ock en skrivelse av den 29 september 1937 från hushållningssällskapens ombud.

Vidare får jag anmäla, att jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 januari 1937 tillkallade utredningsmän för utredning angående det mindre jordbrukets arbetsförhållanden den 30 oktober 1937 avgivit betänkande med förslag till åtgärder för befrämjande av gemensam maskinanvändning inom det mindre jordbruket. Häröver hava yttranden avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar.

Slutligen torde jag få erinra, att jag jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 juni 1937 såsom sakkunniga för utredning angående åtgärder för ordnandet av hemkonsulentverksamheten å landsbygden och i samband därmed stående frågor tillkallat byråchefen i lantbruksstyrelsen O. A. Petterson, tillika ordförande, inspektrisen över undervisningen vid lanthushållsskolor, fröken Ingrid Osvald, ordföranden i svenska landsbygdens kvinnoförbund, fru Ingeborg Friberg, Tegnaby, och ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren K. H. Gustafson i Dädesjö. De sakkunniga, som antagit benämningen »hemkonsulentutredningen», hava den 20 januari 1938 inkommit med förslag rörande statens medverkan för anställande av hemkonsulenter å landsbygden m. m. Häröver hava infordrade yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, samtliga hushållningssällskap samt styrelserna för Fredrika-Bremer-förbundets lanthushållningsseminarium och fackskolans för huslig ekonomi lanthushållningsseminarium.

Bidrag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet m. m.

Jag torde först få redogöra för de framställningar, som avse behovet av statsbidrag under nästa budgetår till dels hushållningssällskapens allmänna verksamhet, dels avlönande av hos hushållningssällskapen anställda sekreterare, jordbrukskonsulenter, vandringsrättare och täckdikningsförmän, dels ock förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från täckdikningslånefonden.

1. *Hushållningssällskapens allmänna verksamhet.*

För hushållningssällskapens allmänna verksamhet har under rubriken allmänt anslag till hushållningssällskapen för ett vart av budgetåren 1929/1930—1932/1933 anvisats ett belopp av 3,000,000 kronor. Under vartdera av budgetåren 1933/1934—1935/1936 har anslagsanvisningen för sagda ändamål av statsfinansiella skäl begränsats till 2,600,000 kronor. För budgetåren 1936/1937 och 1937/1938 har för ändamålet utgått ett belopp av 2,800,000 kronor. Fördelningen av för hushållningssällskapens allmänna verksamhet avsedda anslagsmedel regleras genom kungörelsen den 30 mars 1935 (nr 82). Däri stadgas, att vid fördelningen skall så förfaras, att ett grundbelopp av 15,000 kronor tillföres varje sällskap samt att därefter av återstoden å sällskapen fördelas sex tiondelar efter den med jordbruk och fiske sysselsatta folkmängden inom sällskapens områden, två tiondelar efter den övriga folkmängden inom samma områden, dock att, där stad inom området har mera än 10,000 invånare, av överskjutande invånarantalet skola medräknas allenast 20 procent, en tiondel efter antalet brukningsdelar inom områdena samt en tiondel efter områdenas totalareal. Respektive hushållningssällskaps delaktighet i anslagsmedlen utöver grundbeloppen skall fastställas för tioårsperioder med ledning av senast avslutade folkräkning och jordbruksräkning. Såsom första tioårsperiod skola räknas åren 1935—1944. Nu angivna regler för fördelningen av ifrågavarande anslagsmedel avvika från dem, som gällt under senast förflutna tioårsperiod, däruti, att grundbeloppet höjts från 10,000 kronor till 15,000 kronor per hushållningssällskap samt att av de överskjutande anslagsmedlen en tiondel, vilken tidigare fördelats efter antalet icke jordbrukande invånare, nu fördelas efter antalet brukningsdelar inom områdena. Erinras må vidare, att beträffande anslagen för budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 meddelades föreskrift om att av anslaget skulle undantagas 100,000 kronor för att av Kungl. Maj:t, efter prövning av de olika hushållningssällskapens förmåga att med egna medel bidraga till bestridande av vissa skäliga omkostnader, fördelas mellan de sällskap, som funnes vara i behov av ytterligare bidrag. Någon motsvarande föreskrift för budgetåren 1935/1936—1937/1938 har däremot ej meddelats.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *lantbruksstyrelsen* anfört i huvudsak följande angående behovet av allmänt anslag under nästa budgetår.

Med hänsyn till hushållningssällskapens betydelsefulla verksamhet och då deras arbetsbörda ökades år från år genom att allt flera uppgifter till-

delades dem, syntes den vidtagna höjningen av ifrågavarande anslag till 2,800,000 kronor knappast vara tillfyllest för att upphjälpa sällskapens under senare år allt mera försämrade ekonomiska ställning. Det syntes därför synnerligen önskvärt, att det för sällskapens allmänna verksamhet avsedda beloppet av statsmedel åter höjdes till det belopp, 3,000,000 kronor, som tidigare utgått för ifrågavarande ändamål.

2. *Sekreterare.*

För avlönande av sekreterare hos hushållningssällskapen äro bestämmelser meddelade i kungörelsen den 30 maj 1924 (nr 164), ändrad genom kungörelsen 559/1937.

Lantbruksstyrelsen har i sin skrivelse den 31 augusti 1937 anfört, att då medelsåtgången kunde uppskattas till i stort sett oförändrat belopp, statsbidrag för budgetåret 1938/1939 till avlönande av sekreterare hos hushållningssällskapen under 1938 syntes böra beräknas till 172,000 kronor.

3. *Jordbrukskonsulenter.*

Föreskrifter rörande användningen av de till avlönande av jordbrukskonsulenter avsedda anslagsmedlen återfinnas i kungörelsen den 19 augusti 1921 (nr 515) med däri genom kungörelserna nr 443/1928, 123/1930 och 560/1937 gjorda ändringar. Konsulents grundlön utgör 4,200 kronor, vartill komma tre ålderstillägg å 500 kronor efter respektive 5, 10 och 15 års tjänstgöring. Härför erforderliga belopp utgå av statsmedel för tillhopa högst 59 jordbrukskonsulenter under villkor, bland andra, att samtliga övriga utgifter för konsulenternas anställande och verksamhet bekostas av landsting, hushållningssällskap eller eljest. Jämlikt beslut av 1937 års riksdag utgår därjämte av statsmedel provisorisk avlöningsförbättring å 500 kronor för år till jordbrukskonsulenterna. Bestämmelser härom äro meddelade i kungörelsen den 11 juni 1937 (nr 372).

Lantbruksstyrelsen har i förenämnda skrivelse den 31 augusti 1937 rörande anslagsbehovet för budgetåret 1938/1939 till avlönande av jordbrukskonsulenter anfört huvudsakligen följande.

Provisorisk avlöningsförbättring å 500 kronor avseende år 1938 syntes böra utgå för varje jordbrukskonsulent även under budgetåret 1938/1939.

Med ledning av de verkliga utgifterna för ändamålet under kalenderåret 1936 borde medelsbehovet för ålderstillägg beräknas till ett 2,500 kronor högre belopp än för löpande budgetår. Det för avlönande av jordbrukskonsulenter beräknade beloppet, senast 329,500 kronor, skulle således behöva höjas med 2,500 kronor till 332,000 kronor.

Norrbottens läns hushållningssällskap har i sin skrivelse av den 9 november 1936 anfört i huvudsak följande.

Hushållningssällskapet vore i oundgängligt behov av ytterligare arbetskrafter för att nödtorftigt kunna fylla sina ansvarsfulla och maktpåliggande uppgifter. Ytterligare en jordbrukskonsulents arbete inom länet vore oundgängligt, därest den jordbrukande allmänhetens krav på hjälp och biträde skulle kunna tillgodoses och den statshjälp, som erbjödes skulle komma den till godo. Då hushållningssällskapet saknade medel även till resekostnaderna

för ytterligare en dylik befattningshavare och icke kunde påräkna ytterligare bidrag från landstinget, hemställde sällskapet att Kungl. Maj:t ville åt sällskapet anvisa ett belopp av 8,500 kronor för anställande och bekostande av en extra jordbrukskonsulent.

Lantbruksstyrelsen har i sitt häröver avgivna utlåtande den 30 november 1936 framhållit, att frågan om anvisande av medel till anställande av en extra jordbrukskonsulent hos Norrbottens läns hushållningssällskap icke lämpligen borde lösas för sig utan tagas i övervägande allenast i samband med en mera allmän omprövning av hushållningssällskapens behov av ytterligare bidrag av statsmedel till anställande av dylik arbetskraft.

I sin skrivelse av den 11 oktober 1937 har *nyssnämnda hushållningssällskap* hemställt om anslag å 4,700 kronor för avlönande av ytterligare en jordbrukskonsulent. Sällskapet har därvid anfört i huvudsak följande.

Under år 1937 hade statsmakterna vidtagit omfattande åtgärder till stöd för det norrländska jordbruket. Sålunda hade Kungl. Maj:t den 9 juli 1937 till Norrbottens läns hushållningssällskap anvisat 80,000 kronor till ladugårdsförbättringar under budgetåret 1937/1938. Vidare hade riksdagen anvisat ett belopp av 500,000 kronor till särskilda stödåtgärder för jordbruket, att efter framställning från vederbörande hushållningssällskap fördelas emellan de fem nordligaste länen och eventuellt Kopparbergs och Värmlands län. Slutligen hade lantbruksstyrelsen hos Kungl. Maj:t föreslagit, att ett anslag å 115,000 kronor skulle anvisas för budgetåret 1938/1939 till propaganda för förbättrad utfodring inom Norrland och Dalarna.

Då ifrågavarande hjälpverksamhet skulle förmedlas av hushållningssällskapet, komme dess redan stora arbetsbörda att ytterligare ökas. Hushållningssällskapet såge sig därför icke i stånd att med nuvarande arbetskraft på ett nöjaktigt sätt fullgöra de åligganden, som med de nytillkomna uppgifterna komme att åvila detsamma.

Det borde även erinras om, att inom Norrbotten utgjordes icke mindre än 81 procent av brukningsdelarnas antal av jordbruk med högst 5 hektar åker, alltså till största delen ofullständiga jordbruk, 15 procent av antalet brukningsdelar hade en areal odlad jord av emellan 5 och 10 hektar och 3.5 procent en areal av emellan 10 och 20 hektar. Följden av denna jordfördelning vore, att bristen på föregångsmän och ledare på jordbrukets område vore större än inom andra län. Denna brist måste så långt det vore möjligt ersättas med hushållningssällskapets tjänstemän, som jämte det ordinarie arbetet i avsevärd utsträckning måste medverka i det organisatoriska arbetet för jordbrukets utveckling. Den alltjämt ökade sönderstyckningen av jorden och därmed ökningen av antalet ofullständiga jordbruk erfordrade ett ökat arbete från hushållningssällskapets sida, då innehavarna av dessa jordbruk krävde ständig hjälp från sällskapets befattningshavare. Då härtill komme att Norrbotten utgjorde nära en fjärdedel av Sveriges land och det bebyggda området cirka en femtedel av rikets areal, framginge att hushållningssällskapets verksamhet ute hos jordbrukarna måste bliva avsevärt kostsammare och mera tidsödande än inom något annat hushållningssällskaps område. De klimatiska förhållandena med korta somrar krävde även en forcering av fältarbetena under denna tid av året.

Då hushållningssällskapet ej hade egna medel till förfogande till bestridande av kostnaderna för de ökade arbetsuppgifterna, bleve situationen ohållbar. För att kunna tillgodose den jordbrukande allmänhetens krav på hjälp och biträde i sin näring och för att på ett tillfredsställande sätt kunna

fullgöra de av statsmakterna ålagda uppgifterna, vore hushållningssällskapet sålunda i oundgängligt behov av statsanslag för anställande av ytterligare en jordbrukskonsulent.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 22 oktober 1937 över sistberörda framställning samt över en skrivelse från sällskapet av den 11 oktober 1937 om anvisande av ett belopp av 10,000 kronor för anställande och avlönande av ytterligare fyra vandringsrättare framhållit i huvudsak följande.

En ökning av antalet jordbrukskonsulenter och vandringsrättare hos ifrågavarande hushållningssällskap syntes visserligen vara önskvärd. Emeltertid torde vissa andra hushållningssällskap vara i ännu större behov av ökat antal med statsbidrag avlönade dylika befattningshavare. Norrbottens läns hushållningssällskap torde med avseende å antalet med statsbidrag avlönade jordbrukskonsulenter och vandringsrättare i förhållande till åkerareal, brukningsdelarnas antal samt folkmängd på landsbygden vara bättre tillgodosett än hushållningssällskapen i de övriga norrländska länen och Kopparbergs län vilket framginge av följande sammanställning:

	Kopparbergs läns hush.-sällsk.	Gävleborgs läns hush.-sällsk.	Västernorrlands läns hush.-sällsk.	Jämtlands läns hush.-sällsk.	Västerbottens läns hush.-sällsk.	Norrbottens läns hush.-sällsk.
Antal med statsmedel avlönade						
a) jordbrukskonsulenter	3	2	3	2	4	5
b) vandringsrättare	4	6	4	3	16	15
Areal åkerjord i hektar	108,472	113,092	98,736	67,171	108,627	63,315
Antal brukningsdelar	23,126	17,941	23,224	14,387	24,643	16,923
Folkmängd på landsbygden	217,115	221,909	242,588	121,310	195,136	182,717
Areal åkerjord i hektar på varje med statsbidrag avlönad						
a) jordbrukskonsulent	36,157	56,546	32,912	33,586	27,157	12,663
b) vandringsrättare	27,118	18,849	24,684	22,390	6,789	4,221
Antalet brukningsdelar på varje med statsbidrag avlönad						
a) jordbrukskonsulent	7,709	8,970	7,741	7,193	6,161	3,385
b) vandringsrättare	5,782	2,990	5,806	4,796	1,540	1,128
Folkmängden dividerad med antalet						
a) jordbrukskonsulenter	72,372	110,954	80,863	60,655	48,784	36,543
b) vandringsrättare	54,279	36,985	60,647	40,437	12,196	12,181

En liknande jämförelse med hushållningssällskapen i mellersta och södra Sverige torde än ytterligare framhäva Norrbottens läns relativt gynnsamma ställning uti ifrågavarande avseende. I samband härmed kunde erinras, att enligt bilagan till 1937 års statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 85, en utredning angående den till hushållningssällskapen knutna konsulentverksamheten ställts i utsikt. Det syntes knappast lämpligt att föregripa en kommande utredning i ämnet genom att redan nu bevilja Norrbottens läns hushållningssällskap statsbidrag till avlönande av ytterligare personal.

För att hushållningssällskapet skulle kunna genomföra de särskilda stödåtgärder, som avsåges med det statsanslag, som ställts till förfogande för budgetåret 1937/1938, syntes behov av ytterligare arbetskraft föreligga. Då emellertid dessa stödåtgärder icke torde bliva av stadigvarande natur, syntes särskilt anslag icke böra anvisas för anställande av ordinarie befattningshavare hos Norrbottens läns hushållningssällskap, utan torde medel för avlönande av erforderlig arbetskraft böra utgå av den del utav förenämnda medel, som kunde komma att tilldelas hushållningssällskapet. Sällskapet syntes således vid framläggande av plan för medlens användning böra beräkna viss del av därav till avlönande av erforderlig extra arbetskraft för utförande av här avsedda åtgärder.

4. Vandringsrättare.

De till avlönande av vandringsrättare anslagna statsmedlen äro avsedda att disponeras enligt kungörelsen den 19 augusti 1921 (nr 514), ändrad genom kungörelsen nr 561/1937, för bidrag under 1937 med 1,500 kronor för var och en av 87 vandringsrättare. Som villkor för statsbidrags erhållande har föreskrivits, bland annat, att vandringsrättares kontanta grundlön skall utgöra minst 2,000 kronor samt att såväl skillnaden mellan statsbidraget och grundlönen som övriga kostnader för vandringsrättare skola bestridas av landsting, hushållningssällskap eller eljest.

I 1936 års statsverksproposition anmäldes en i december 1934 dagtecknad skrivelse från *Sveriges vandringsrättareförbund,* vari bland annat hemställts, att grundlönen för vandringsrättare måtte utgå med 2,800 kronor jämte tre ålderstillägg om 300 kronor vardera efter respektive 5, 10 och 15 års tjänstgöring samt att berörda avlöning i sin helhet måtte bekostas av statsmedel.

Lantbruksstyrelsen förordade i häröver avgivet utlåtande den 30 augusti 1935, att minimigrundlönen för ifrågavarande befattningshavare, 2,000 kronor, höjdes med 500 kronor till 2,500 kronor, vilken merkostnad tillika med kostnaden för eventuellt ålderstillägg emellertid icke syntes böra bäras av staten utan av respektive landsting eller hushållningssällskap. I remissutlåtande den 2 oktober 1935 underströko *hushållningssällskapens ombud* önskvärdheten av att grundlönen till vandringsrättare höjdes till 2,500 kronor, varvid dock den härigenom uppkommande merkostnaden borde med hänsyn till knappheten av tillgängliga anslagsmedel till hushållningssällskapens förfogande helt bekostas av statsmedel. — I *statsverkspropositionen* uttalade dåvarande *chefen för jordbruksdepartementet* — liksom beträffande förslaget om ändrade avlöningsbestämmelser för jordbrukskonsulenter — att med ståndpunktstagandet till ifrågavarande spörsmål borde anstå i avbidan på en allmän reglering av hushållningssällskapens konsulentverksamhet. Berörda uttalande föranledde ej någon erinran från *riksdagens* sida.

Jämväl vid 1937 års riksdag föreslåg till behandling en framställning rörande vandringsrättarnas löneställning. Jag tillåter mig härutinnan erinra om följande.

I skrivelse den 31 augusti 1936 framhöll *lantbruksstyrelsen,* att vandringsrättare på grund av bestämmelserna i kungörelsen den 14 december 1934 (nr 603) om resekostnads- och traktamentsersättning åt befattningshavare hos hushållningssällskap i realiteten måste anses hava erhållit minskade inkomster, varför det finge anses skäligt, att nämnda befattningshavare be-

reddes kompensation härför genom en i motsvarande mån förbättrad löneställning. Dylik förbättring i avlöningshänseende kunde lämpligen vinnas genom att den i 2 § i kungörelsen 514/1921 såsom villkor för statsbidrags erhållande fastställda minimigrundlönen av 2,000 kronor höjdes med 500 kronor till 2,500 kronor för år. Denna merkostnad likaväl som kostnaden för eventuellt ålderstillägg syntes dock böra bäras av respektive landsting, hushållningssällskap eller eljest, bland annat med hänsyn därtill, att hushållningssällskapen åtnjöte den ekonomiska fördelen av nyssnämnda sänkning ifråga om resekostnadsersättning.

Vid anmälan till *statsverkspropositionen* (IX H. T. p. 85) av frågan om bidrag till hushållningssällskapen ansåg föredragande departementschefen sig icke kunna upptaga det av lantbruksstyrelsen framförda förslaget. I sitt av *riksdagen* godkända utlåtande nr 1 framhöll *jordbruksutskottet*, att ej heller utskottet ansåge sig böra tillstyrka de framlagda förslagen till höjning av vandringsrättarnas löner genom ökat statsbidrag till hushållningssällskapen. Emellertid förutsatte utskottet, att Kungl. Maj:t snarast möjligt komme att framlägga förslag till en allmän reglering av den till hushållningssällskapen knutna konsulentverksamheten jämväl omfattande vandringsrättarna. Frågan om vandringsrättarnas avlöningar torde befinna sig i ett sådant läge, att en provisorisk lösning av spörsmålet eljest måste övervägas.

I skrivelse den 23 juli 1937 har *Sveriges vandringsrättareförbund* hemställt *dels* om en höjning från 2,000 kronor till 3,000 kronor av vandringsrättarnas grundlön, *dels* att sagda befattningshavare skulle berättigas till tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års tjänstgöring, *dels* om sådan ändring av gällande bestämmelser för avlönande av vandringsrättare, att såväl grundlön som ålderstillägg helt skulle utgå av statsmedel, *dels ock* att i avbidan på omreglering av hushållningssällskapens konsulentverksamhet ett provisoriskt lönetillägg av 500 kronor måtte utgå till varje vandringsrättare.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *lantbruksstyrelsen* dels avgivit utlåtande över förenämnda framställning, dels ock äskat medel för nästa budgetår till avlönande av vandringsrättare. Härvid har styrelsen anfört väsentligen följande.

Lantbruksstyrelsen hölle alljämt före, att vandringsrättarna borde erhålla förbättrade avlöningsvillkor. I avvaktan på resultatet av den bebådade allmänna regleringen av den till hushållningssällskapen knutna konsulentverksamheten ansåge lantbruksstyrelsen sig böra förorda, att även de med bidrag av statsmedel avlönade vandringsrättarna komme i åtnjutande av provisorisk avlöningsförbättring med 500 kronor för år.

En sådan provisorisk avlöningsförbättring syntes icke av statsmakterna böra åläggas hushållningssällskapen, utan anslag för densamma syntes lantbruksstyrelsen böra utgå av statsmedel.

Till lantbruksstyrelsen hade inkommit framställningar från Kristianstads läns, Hallands läns, Älvsborgs läns södra, Skaraborgs läns, Västmanlands läns och Gävleborgs läns hushållningssällskap om anvisande för budgetåret 1938/1939 av statsbidrag till ytterligare en vandringsrättare hos respektive sällskap. För närvarande vore hos Kristianstads läns, Älvsborgs läns södra och Gävleborgs läns hushållningssällskap anställda respektive 3, 1 och 6 med statsbidrag avlönade vandringsrättare. Då dessa tre län i stor utsträck-

ning vore småbrukarlän, syntes det befogat, att de bereddes möjlighet att med bidrag av statsmedel anställa ytterligare en dylik befattningshavare.

Hos vartdera av Skaraborgs och Västmandlands läns hushållningssällskap vore för närvarande anställda två med statsbidrag avlönade vandringsrättare. Då utvecklingen på jordbruksområdet under senare år medfört alltmer ökade krav på hushållningssällskapen och med hänsyn till dessa båda hushållningssällskaps relativt vidsträckta jordbruksområde och stora jordbruksbefolkning, ansåge lantbruksstyrelsen det önskvärt, att även Skaraborgs och Västmanlands läns hushållningssällskap finge komma i åtnjutande av statsbidrag till anställande av vartdera ytterligare en vandringsrättare.

Vad beträffade den av Hallands läns hushållningssällskap gjorda framställningen hade detta hushållningssällskap för budgetåret 1937/1938 erhållit statsbidrag till anställande av ytterligare en vandringsrättare. Lantbruksstyrelsen ansåge sig därför icke böra tillstyrka, att hushållningssällskapet redan nu skulle komma i åtnjutande av statsbidrag till anställande av ännu en dylik befattningshavare.

Vid bifall till vad lantbruksstyrelsen föreslagit skulle antalet vandringsrättare, till vilkas avlönande statsbidrag utginge, komma att ökas från 87 till 92. Det för avlönande av vandringsrättare beräknade beloppet skulle således, om det av lantbruksstyrelsen framförda förslaget om en provisorisk avlöningsförbättring å 500 kronor till en var dylik befattningshavare bifölles, uppgå till [92 × (1,500 + 500) =] 184,000 kronor.

Vidare har *Kronobergs läns hushållningssällskap* i skrivelse den 20 september 1937 hemställt om anslag för anställande av ytterligare en vandringsrättare hos sällskapet.

Lantbruksstyrelsen har i infordrat utlåtande den 21 september 1937 framhållit, att detta hushållningssällskap, som för närvarande åtnjöte bidrag av statsmedel till avlönande av tre vandringsrättare, vore att betrakta såsom ett småbruksområde, enär 90 procent av totala antalet brukningsdelar hade en areal, understigande 10 hektar. Med hänsyn härtill ansåge sig styrelsen böra tillstyrka bifall till framställningen, vilket föranledde sådan ändring i lantbruksstyrelsens förslag den 31 augusti 1937, att statsbidraget till avlönande av vandringsrättare för budgetåret 1938/1939 borde beräknas till 186,000 kronor.

I skrivelse den 29 september 1937 hava *hushållningssällskapens ombud* i anledning av en vid 1937 års ombudsmöte väckt motion hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1938/1939 anvisa erforderliga medel för beredande av provisoriskt lönetillägg åt de hos hushållningssällskapen anställda, med statsunderstöd avlönade vandringsrättarna med 500 kronor för befattningshavare och år.

Slutligen har *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* i skrivelse den 6 november 1937 hemställt dels att ytterligare fyra vandringsrättare finge anställas inom Västerbottens län, dels ock att hela kostnaden för nio inom Västerbottens läns lappmark verksamma vandringsrättare måtte vad avsåge såväl avlöning som rese- och traktamentsersättning bestridas av staten, varför erfordrades ett förslagsanslag å 33,750 kronor. Till motivering av sin framställning har utskottet anfört i huvudsak följande.

Inom Västerbottens läns hushållningssällskaps område vore nu anställda 16 vandringsrättare, för vilka statsbidrag utginge till deras avlönande. Ehuru detta antal kunde synas högt, vore det med hänsyn till rådande förhållanden inom länet önskvärt att ytterligare fyra vandringsrättare kunde anställas.

Jordbruket inom länet befunne sig, trots de förbättringar som uppnåtts, alltjämt i mindre gott skick. En vidgad upplysningsverksamhet vore därför av nöden. Under de sista åren hade anlagts ett stort antal arbetarsmåbruk. Därjämte funnes kronotorpare, kolonister, egnahemslåntagare m. fl. mindre jordbrukare, som måste handledas och undervisas så att deras anläggningar så fort som möjligt kunde giva utkomst åt brukarna och inkomster till räntor och amorteringar. Därjämte påginge en stark nyodling, omkring 1,600 hektar årligen, och nybildning av nya jordbrukslägenheter. För att tillgodose det allmännas intresse vid understödjande av denna verksamhet vore ej blott tillfyllest med en god planläggning utan fordrades även handledning och kontroll vid arbetets utförande så att de anvisade medlen komme till full nytta. Men ej blott därför utan även för införande av nya brukningsmetoder och rationellare arbetsteknik krävdes denna handledning. Lades härtill att de stora avstånden ställde hinder i vägen vid utövande av denna handledande verksamhet, framginge därav att vandringsrättarna inom dessa bygder hade en stor uppgift att fylla.

Sällskapets vandringsrättare vore fullt sysselsatta. Vissa vandringsrättaredistrikt vore för stora. Genom inrättande av två nya distrikt i lappmarken och två i kustlandet kunde en lämpligare distriktsindelning uppnås. Även med endast omkring 1,800 brukningsdelar per distrikt inom kustlandet med dess större åkerareal kunde vandringsrättarens besök icke inträffa oftare än ungefär vart tredje år på varje brukningsdel. I lappmarken bleve besök möjliga oftare, men där vore jordbruket än mera i vardande, vilket krävde ytterligare medverkan av vandringsrättaren. Förvaltningsutskottet funne därför ytterligare arbetskraft av behovet påkallad för fullgörande av de uppgifter, som följde med brytande av ny bygd och förkovran av äldre.

Den verksamhet av ifrågavarande slag, som bedreves inom lappmarken, syntes emellertid förvaltningsutskottet vara av den natur, att statens understödjande av verksamheten borde erhållas i långt högre grad än hittills. Om än stora utvecklingsmöjligheter förelåge inom detta väldiga landområde, vore det dock först med det allmännas medverkan som den odlade bygden kunde vidgas i mera raskt tempo. Denna i stort sett kolonisatoriska verksamhet borde staten bekosta, då den ej borde belasta vare sig Västerbottens eller Norrbottens kustland, som till en del bleve fallet, om länen själva skulle draga försorg om utvecklingen. I samband med den utvidgning av antalet vandringsrättare inom Västerbottens län, som förvaltningsutskottet förutsatte, finge förvaltningsutskottet därför hemställa, att staten måtte påtaga sig hela kostnaden för vandringsrättarnas avlöning och resor vad avsåge de förslagsvis nio inom lappmarken stationerade. Härigenom skulle hushållningssällskapets medel kunna i större grad än hittills få utnyttjas för produktions- och upplysningsbefrämjande åtgärder. De under hela året 1936 tjänstgörande 15 vandringsrättarna inom Västerbottens län uppburo vardera i medeltal 2,649 kronor 60 öre i avlöning och 953 kronor 26 öre i rese- och traktamentsersättning. Kostnaderna för varje vandringsrättare och år belöpte sig sålunda år 1936 till 3,602 kronor 86 öre. Avrundades denna summa till 3,750 kronor, beroende av att dagtraktamentet numera vore höjt från 3 till 4 kronor, torde årskostnaden för nio vandringsrättare, anställda på samma villkor, komma att belöpa sig till 33,750 kronor.

5. *Täckdikningsförmän.*

Bestämmelser angående bidrag till anställande av täckdikningsförmän hava meddelats i kungörelsen den 12 juni 1931 (nr 215). I gällande villkor för lån från täckdikningslånefonden stadgas, bland annat, att, där vederbörande hushållningssällskap ej annorlunda medgiver, låntagaren till biträde vid täckdikningsarbete skall använda täckdikningsförman, som är anställd i hushållningssällskapets tjänst eller på visst annat sätt kvalificerad. Motsvarande bestämmelser gälla även i fråga om bidrag från det för budgetåret 1933/1934 för första gången beviljade anslaget till bidrag till täckdikningar.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *lantbruksstyrelsen* anfört i huvudsak följande rörande behovet för nästa budgetår av statsmedel till avlönande av täckdikningsförmän.

Med hänsyn till täckdikningens stora betydelse för jordbruket syntes medel fortfarande böra ställas till förfogande för ändamålet.

Till och med 1932 hade från hushållningssällskapen inkomna ansökningar om statsbidrag i sin helhet kunnat tillgodoses. För 1933 hade däremot statsbidraget enligt förenämnda bestämmelser kunnat utgå med sammanlagt 29,850 kronor, för 1934 med 45,600 kronor, för 1935 med 51,500 kronor och för 1936 med 58,500 kronor, medan endast 26,000 kronor funnits för ändamålet tillgängliga för vartdera året.

Den under de senaste åren inträffade ökningen av hushållningssällskapens utgifter för anställande av täckdikningsförmän hade sin grund i vidtagna åtgärder från statsmakternas sida för kraftigare understödjande av täckdikningsverksamheten.

Beträffande behovet av statsbidrag för ifrågavarande ändamål för 1937 torde kunna förväntas, att detsamma bleve ungefärligen lika stort som för 1936.

Vid behandlingen under de senaste åren hos Kungl. Maj:t och i riksdagen av ifrågavarande anslagsärenden hade den uppfattningen gjort sig gällande, att vad beträffade sådan ökad anställning av täckdikningsförmän, som betingades av tilldelningen av statsbidrag till täckdikningsföretag från det från och med år 1933 därför anvisade anslaget, bidrag till kostnaderna för anställningen borde, i likhet med vad fallet vore ifråga om kostnad för annan för ändamålet anställd extra arbetskraft, utgå ur sagda anslag. I anslutning härtill anslog riksdagen för ett vart av budgetåren 1934/1935—1937/1938 till anställande i nu ifrågavarande ordning av täckdikningsförmän hos hushållningssällskapen allenast samma belopp som för budgetåret 1933/1934 eller 26,000 kronor.

Med sistnämnda belopp kunde emellertid endast en mindre del av hushållningssällskapens kostnader för anställande av täckdikningsförmän bliva täckt. Icke heller torde för sagda ändamål något nämnvärt tillskott vara att påräkna från anslaget till statsbidrag för understödjande av täckdikningsföretag. Med avsende härå kunde framhållas, att av ifrågavarande för 1935/1936 anvisade anslag å 1,500,000 kronor ett belopp av 75,000 kronor fördelats mellan hushållningssällskapen såsom bidrag till deras kostnader för anställande av extra arbetskraft, vilket belopp motsvarade omkring 57 procent av de i hushållningssällskapens ansökningar om ifrågavarande bidrag uppgivna kostnaderna för ändamålet, ävensom att i dessa kostnader endast i ett mindre antal fall sällskapens utgifter för täckdikningsförmännen medräknats. För budgetåret 1936/1937 reserverades för ändamålet ett belopp av 50,000 kro-

nor, vilket belopp motsvarade endast omkring 36 procent av sällskapens kostnader för extra arbetskraft av ifrågavarande slag, och för budgetåret 1937/1938 utgjorde det för nu berörda utgifter reserverade beloppet allenast 25,000 kronor. Enär nämnda belopp icke på långt när vore tillräckliga för täckande av sällskapens kostnader för sådan extra arbetskraft, förrättningsmän m. m., för vilka ifrågavarande medel i första hand vore avsedda, kunde uppenbarligen endast en ytterst ringa om ens någon del därav disponeras för avlöning av täckdikningsförmännen. I berörda avseende torde enahanda förhållande komma att inträda jämväl under budgetåret 1938/1939.

Den under senare år inträdda ökningen av täckdikningsverksamheten torde till icke oväsentlig del vara att härleda till de gynnsammare villkor för erhållande av lån från täckdikningslånefonden, som stadgades år 1933. Medan lån från fonden tidigare av hushållningssällskapen förmedlades till i medeltal endast omkring 930,000 kronor årligen, toges nämligen numera hela det för lån tillgängliga beloppet, 2,000,000 kronor i anspråk.

Vid en årlig låneförmedling av i medeltal 930,000 kronor hade bidrag till anställande av täckdikningsförmän utgått med i medeltal 24,000 kronor årligen. Med denna utgångspunkt syntes vid den inträffade stegringen i utlåningen från 930,000 kronor till 2,000,000 kronor bidraget till avlönande av täckdikningsförmän böra ökas i samma proportion eller till i runt tal 51,000 kronor.

Såsom bidrag till avlönande under 1938 av täckdikningsförmän torde sålunda för budgetåret 1938/1939 böra beräknas ett belopp av 51,000 kronor.

6. *Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från täckdikningslånefonden.*

Jämlikt beslut av 1921 års riksdag (prop. nr 181; R. skr. nr 284) utgår såsom ersättning till hushållningssällskapen för deras kostnader med avseende å den statsunderstödda täckdikningen årligen förvaltningsbidrag dels med 20 kronor för varje med täckdikningslån understött företag, dels ock med 3 procent av under året beviljade lån.

Lantbruksstyrelsen har i sin skrivelse den 31 augusti 1937 andragit i huvudsak följande rörande anslagsbehovet för nästa budgetår för förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från täckdikningslånefonden.

Omfattningen av ifrågavarande förmedlingsverksamhet hade de senaste åren visat en betydande stegring i jämförelse med föregående år, vilket framginge av följande sammanställning.

År	Antal företag	Lån kronor	Förvaltningsbidrag kronor
1928	769	1,015,195	45,774: 80
1929	656	865,719	39,385: 51
1930	640	906,192	41,048: 36
1931	793	1,048,332	47,149: 96
1932	754	908,261	42,327: 83
1933	1,126	1,267,848	60,555: 44
1934	1,862	1,825,421	91,994: —
1935	1,752	1,879,307	91,419: 21
1936	1,943	1,964,253	97,787: 59

Stegringen torde i väsentlig grad hava föranletts av under 1933 vidtagna ändringar i fråga om understödjandet av täckdikning medelst statsmedel. Med en beräknad utlåning av 2,000,000 kronor torde för 1938 antalet täckdikningsföretag, som bleve delaktiga av det tillgängliga lånebeloppet, kunna beräknas till omkring 1,900. Därvid förutsattes, att företagen i viss utsträckning komme i åtnjutande av jämväl statsbidrag från anslaget till täckdikningsföretag. Enligt gällande grunder syntes till förvaltningsbidrag för 1938 böra beräknas (20 × 1,900 + 0.03 × 2,000,000 =) 98,000 kronor.

Departementschefen.

Vad först angår medelsanvisningen till hushållningssällskapens allmänna verksamhet anser jag mig icke kunna biträda lantbruksstyrelsens förslag om beloppets ökning. För ändamålet torde sålunda för budgetåret 1938/1939 böra beräknas samma belopp som för innevarande budgetår eller 2,800,000 kronor, att fördelas mellan de skilda sällskapen enligt gällande grunder.

Mot lantbruksstyrelsens framställning om medelsanvisning dels för utlämnande av bidrag till avlönande under 1938 av sekreterare hos hushållningssällskapen med 172,000 kronor, dels för utlämnande av bidrag till avlönande under samma år av 59 jordbrukskonsulenter med 332,000 kronor, dels ock till förvaltningsbidrag för nämnda tid till förmedlare av lån från täckdikningslånefonden med 98,000 kronor har jag intet att erinra.

Vad vandringsrättarna beträffar har, såsom av det föregående framgår, Kungl. Maj:t och riksdagen såväl 1936 som 1937 avvisat framställningar om ökning av vandringsrättarnas avlöningsförmåner. Då emellertid den ifrågasatta utredningen angående den till hushållningssällskapen knutna konsulentverksamheten ej torde kunna igångsättas förrän tidigast under nästa år, torde frågan om vandringsrättarnas avlöningsförmåner böra upptagas till behandling. Jag vill förorda att vandringsrättarna från och med den 1 juli 1938 må komma i åtnjutande av provisorisk avlöningsförbättring å 500 kronor för år att utgå av statsmedel. I samband härmed bör sådan ändring ske i gällande bestämmelser i ämnet, att såsom villkor för bidrags erhållande föreskrives att vandringsrättares kontanta grundlön skall utgöra minst 2,500 kronor. Till denna fråga torde jag få återkomma sedan riksdagen beslutat i anslagsfrågan. Nu föreslagen provisorisk avlöningsförbättring bör på intet sätt binda en blivande utredning rörande hushållningssällskapens befattningshavare. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag, att för nästa budgetår böra beräknas medel för bidrag till avlönande av ytterligare sex vandringsrättare, nämligen för en dylik befattningshavare hos ettvart av Kronobergs läns, Kristianstads läns, Älvsborgs läns södra, Skaraborgs läns, Västmanlands läns och Gävleborgs läns hushållningssällskap. Antalet vandringsrättare, till vilkas avlönande statsbidrag utgår, skulle härigenom komma att ökas från 87 till 93. Då den av mig förordade provisoriska avlöningsförbättringen till ifrågavarande befattningshavare skulle utgå från och med den 1 juli 1938, torde för budgetåret 1938/1939 böra anvisas medel för bidrag till avlönande under 1938 av 93 vandringsrättare med (93 × 1,500 + 93 × × 250 =) 162,750 kronor.

Framställningarna från Västerbottens och Norrbottens läns hushållnings-

sällskap om statsbidrag dels för anställande av ytterligare befattningshavare, dels ock för bestridande av övriga omkostnader för vissa befattningshavare anser jag mig ej kunna biträda. Av de särskilda medel, som riksdagen kan komma att anvisa för åtgärder till det norrländska jordbrukets höjande, torde — därest så visar sig nödvändigt — erforderligt belopp i form av administrationsbidrag kunna ställas till sällskapens förfogande för avlönande av den arbetskraft, som kan bli erforderlig för ifrågavarande särskilda stödåtgärders genomförande. Vid sådant förhållande anser jag det ej lämpligt att föregripa den kommande utredning angående den till hushållningssällskapen knutna konsulentverksamheten, som omnämnts i 1937 års statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 85, genom att redan nu bevilja medel för avlönande av flera jordbrukskonsulenter och vandringsrättare hos dessa hushållningssällskap.

Vad slutligen angår medel för utlämnande av bidrag till avlönande av täckdikningsförmän torde dessa böra beräknas till oförändrat belopp, 26,000 kronor.

Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från jordbrukets maskinlånefond.

I det föregående har jag erinrat, att jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 januari 1937 tillkallade *utredningsmän för utredning angående det mindre jordbrukets arbetsförhållanden* den 30 oktober 1937 avgivit betänkande med förslag till åtgärder för befrämjande av gemensam maskinanvändning inom det mindre jordbruket.

Efter inhämtande av vederbörliga yttranden i ärendet, har Kungl. Maj:t den 25 februari 1938 till riksdagen avlåtit proposition, nr 217, angående vissa åtgärder till främjande av gemensam maskinanvändning inom det mindre jordbruket. Bland annat innefattar nämnda proposition förslag om inrättande av en jordbrukets maskinlånefond.

I det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet har jag förordat, att förmedlingen av lån från ifrågavarande fond borde handhavas av hushållningssällskapen samt angivit grunderna för den ersättning, som borde utgå till sällskapen för nämnda förmedlingsverksamhet.

Under åberopande av de skäl, som jag därvid andragit, får jag tillstyrka att för ifrågavarande ändamål beräknas ett belopp av 15,000 kronor för nästa budgetår.

Hemkonsulentutredningens förslag.

Jag torde nu få redogöra för hemkonsulentutredningens förslag rörande statens medverkan för anställande av hemkonsulenter å landsbygden m. m.

Utredningen har inledningsvis erinrat, att undervisnings- och upplysningsverksamhet på hemhushållningens område å landsbygden bedrives, förutom av olika slags skolor, dels av hushållningssällskap och landsting, dels ock av föreningar och andra dylika organisationer. Härefter har utredningen redogjort för de åtgärder hushållningssällskapen vidtagit i förevarande hänseende. Av nämnda redogörelse inhämtas i huvudsak följande.

Av hushållningssällskapen hava 8 anställt hemkonsulent för att tillhandagå landsbygdens kvinnor med råd och anvisningar i frågor rörande hemmets skötsel. Hushållningssällskapen anordna därjämte studieresor och undervisning för i det mindre jordbruket deltagande kvinnor jämlikt reglementet den 4 oktober 1929 (nr 350) för med statsmedel understödda åtgärder till höjande av det mindre jordbruket.

För närvarande finnas hemkonsulenter anställda i Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Hallands, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap. Vidare har Gävleborgs läns hushållningssällskap från 1928 varje år under 2 ½—3 månader tillfälligt haft en hemkonsulent anställd.

Hemkonsulenternas antal samt deras avlöningsförmåner framgå av följande tabell:

Hushållningssällskap	Antal	Årslön Kr.	Ålderstillägg Kr.	Tiden för tillträde av ålderstillägg
Uppsala	1	2,000	3 à 300	3, 6 och 9 år
Östergötlands	1	2,000	3 à 250	3, 6 och 9 år
Jönköpings	1	2,800	3 à 200	3, 6 och 9 år
Hallands	1	2,400	3 à 250	5, 10 och 15 år
Göteborgs och Bohus	1	2,400	—	—
Kopparbergs	1	2,800	3 à 300	3, 6 och 9 år
Västerbottens	[1] 2	2,500	3 à 250	5, 10 och 15 år
Norrbottens	2	3,000	3 à 250	3, 6 och 9 år

Resekostnads- och traktamentsersättning utgår till samtliga hemkonsulenter enligt bestämmelserna i kungörelsen nr 603/1934, d. v. s. resekostnadsersättning utgår för resa å järnväg enligt II klass samt traktamente med 6 kronor för dag och 3 kronor för natt.

I reglementet nr 350/1929 stadgas följande rörande den undervisningsverksamhet hushållningssällskapen bedriva på hemhushållningens område.

Det ankommer på vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott att meddela närmare bestämmelser rörande kvinnors deltagande i studieresa. Undervisningskurs, avsedd för en större allmänhet, skall omfatta minst sex dagar med uppehåll av högst två veckor mellan varje undervisningsdag och skall minst en undervisningsdag avses före-

[1] En trädgårdsinstruktris och en hemkonsulent.

trädesvis för kvinnliga deltagare. Sådan kurs, avsedd enbart för kvinnor, må omfatta kortare tid, dock minst tre dagar. Undervisningskurs för särskilt antagna kvinnliga elever kan anordnas:

a) såsom allmän kurs i huslig ekonomi och lanthushållning på minst två, högst sex veckor med minst två lektionstimmar varje arbetsdag, därvid den ena timmen anslås till demonstrationsundervisning i huslig ekonomi eller matlagning *(husmoderskurs)*, eller

b) såsom *specialkurs* på minst sex, högst tolv dagar, omfattande huslig ekonomi eller någon av de delar av lanthushållningen, som falla inom kvinnans verksamhetsområde.

Såväl husmoderskurs som specialkurs må anordnas antingen såsom fast kurs på ett ställe under hela undervisningstiden eller såsom flyttande kurs på flera ställen, det ena efter det andra med minst en arbetsdag i varje vecka på varje undervisningsställe.

Hushållningssällskap äger att, där sådant finnes önskvärt, vid husmoderskurs bestämma viss avgift för varje deltagare såsom ersättning för de vid demonstrationerna använda råmaterialierna.

Önskar hushållningssällskap, att undervisningen meddelas i kurser av kortare varaktighet, eller eljest i annan form, göres därom särskild framställning hos Kungl. Maj:t i sammanhang med ansökningen om statsunderstöd.

Jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 24 april 1936 (nr 112) angående understöd av statsmedel åt vissa elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m. kan understöd tilldelas sådan deltagare i fast småbrukarkurs med särskilt antagna elever, som har sin verksamhet vid jordbruk med högst 12 hektar åker och som är boende så avlägset från den plats, där kursen hålles, att deltagaren icke kan under densamma vistas i sitt hem, och som tillika visar sig vara i behov av dylikt understöd. För envar därtill berättigad utgår under den tid kursen pågår understöd med 1 krona 50 öre för dag.

Behovet av hemkonsulenter.

Utredningen har anfört i huvudsak följande rörande behovet av hemkonsulenter å landsbygden.

Det sistförflutna årtiondet hade för den svenska jordbruksnäringens vidkommande medfört en utveckling, som kännetecknats av en allmänt omfattad och av det allmänna understödd rationalisering. Detta gällde såväl jordens brukande som produkternas förädling och avsättning.

Det vore egentligen blott inom ett av lantbrukets arbetsområden, där arbetsbesparande och förbilligande anordningar icke kunnat genomföras i önskvärd utsträckning, nämligen beträffande hushållsarbetet. Rationaliseringen av den egentliga jordbruksdriften hade ej medfört någon nämnvärd lättnad i kvinnornas arbetsbörda. Deras arbete hade tvärtom ökats till följd av nutidens krav på hygien och bekvämlighet.

Den bristande tillgången på kvinnlig arbetskraft inom jordbruket och den kvinnliga jordbrukarungdomens benägenhet att söka arbetsutkomst och försörjning inom andra yrken i städer och samhällen hade pålagt husmödrarna ökad arbetsbörda, icke blott inomhus utan även för utförande av utomhussysslor, som låge vid sidan av det egentliga hushållsarbetet. Deras arbetstid bleve ofta onormalt lång och arbetet tungt och uppslitande i brist på modern och arbetsbesparande utrustning i kök och å andra arbetsplatser. Det kunde ännu sägas vara regel, att svenska lanthem saknade vattenledning, avlopp, centralvärme och tillgång till varmvatten.

Utan att de faktiska förhållandena gjorts till föremål för systematiska eller mera ingående undersökningar hade utredningen ansett, att den allmänna erfarenheten tillräckligt verifierat uppfattningen att inom lanthushållen förekomme betydande missförhållanden. Dessa brister kunde icke sägas vara förenliga med nutida social samhällssyn. Detta så mycket mindre som vårt jordbruks bärighet i stor utsträckning vore beroende av hur det inre hemmets arbete och ekonomi vore ordnad, i vilken omfattning hemmaproducerade nyttigheter komme till användning och hur hygien och allmän trevnad främjades.

Utredningen hade icke ansett en mera detaljerad bevisföring erforderlig för att motivera en snabb och djupgående reformering av arbetsförhållandena inom lanthushållen. Det vore uppenbart att utredningens uppdrag innefattade blott en del av de åtgärder, som kunde leda härtill. Otvivelaktigt vore emellertid att övergången till förbättrade villkor måste ses som en uppfostrings- och utbildningsfråga. Utan ökade fackliga insikter hos husmödrarna själva komme tekniska förbättringar knappast till åsyftad nytta.

På landsbygden meddelades för närvarande knappast någon verkligt planmässig undervisning i hemsysslor. Vid lanthushållsskolorna erhölle endast ungefär 10 procent av dem, för vilka denna undervisning vore avsedd, utbildning för kommande arbetsuppgifter. I fortsättningsskolan, där undervisning företrädesvis meddelades i matlagning, vore elevgrupperna i många fall för stora och undervisningen ofta ensidigt inriktad på konsumenthushållens behov. Något över halva antalet skoldistrikt hade infört obligatorisk undervisning i husligt arbete i fortsättningsskolan.

Upplysning i hem- och hushållsfrågor hade länge meddelats genom frivilliga organs försorg. Denna verksamhet, hur nyttig och nödvändig den än vore, kunde dock knappast tänkas fylla behovet för det stora flertalet av landsbygdens kvinnor.

Ett flertal hushållningssällskap hade sedan länge haft sin uppmärksamhet riktad på jordbrukarkvinnornas speciella utbildningsbehov, och genom sällskapens försorg hade en omfattande upplysnings- och propagandaverksamhet utövats. Denna hade dock varit av mera tillfällig natur, och vissa av hushållsarbetets viktigaste problem hade alldeles förbisetts. Sagda verksamhets ordnande efter en genomtänkt plan under fast anställda hemkonsulenters ledning hade av ekonomiska skäl icke hittills kunnat genomföras i flera än åtta av landets hushållningssällskap.

Erfarenheten från dessa styrkte till fullo den betydelse en helt genomförd hemkonsulentinstitution kunde få för upplysnings- och undervisningsverksamheten bland landsbygdens kvinnor och därigenom också för lanthemmen i sin helhet. Först genom en sådan organisation torde ett verkligt planmässigt upplysningsarbete kunna bedrivas. Man torde också kunna förvänta att landsbygdens kvinnor i hemkonsulenten skulle se den goda rådgivare, som sökte medverka till underlättande av deras arbete och förbättrande av deras ställning.

Vid den med statsmedel bedrivna bostadsförbättringsverksamheten liksom i fråga om andra åtgärder till förbättringar av kök- och ekonomiutrymmen i lanthemmen torde hemkonsulenten i viss omfattning kunna lämna råd och anvisningar rörande planlösning och inredningsdetaljer.

Hemkonsulentverksamhetens organisation m. m.

Utredningen har vad angår frågan, till vilken myndighet eller organisation hemkonsulentverksamheten bör anknytas, funnit övervägande skäl tala för ett bibehållande av nuvarande anordning, nämligen att verksamheten inordnades under hushållningssällskapen. Då dessa hade hand om de med statsmedel understödda studieresorna och kurserna för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor, vid vilka resors och kursers anordnande hemkonsulent borde medverka, motiverade även detta, att hemkonsulenterna borde vara anställda hos hushållningssällskapen. Utredningen har vidare anfört, bland annat, följande.

För att tillgodose det behov av hemkonsulenter, som otvivelaktigt förelåge, borde enligt utredningens mening till att börja med anställas minst en hemkonsulent inom varje hushållningssällskaps område. Vidkommande Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap syntes, med hänsyn till de stora avstånden, antalet brukningsdelar samt den starka folkökningen, böra anställas minst två hemkonsulenter. Det antal hemkonsulenter, som för närvarande skulle vara oundgängligen nödvändigt, uppginge sålunda till 28.

Med hänsyn till angelägenheten av att den föreslagna organisationen av hemkonsulentverksamheten genomfördes med det snaraste och då hushållningssällskapens ekonomi i flertalet fall torde lägga hinder i vägen härför, borde enligt utredningens mening statsbidrag utgå till bestridande av viss del av kostnaderna för hemkonsulentverksamheten. Utredningen utginge från att statsmakterna, därest verksamhetens utveckling så krävde, komme att bevilja statsbidrag för anställandet av det ytterligare antal hemkonsulenter, som kunde bliva erforderligt.

Det borde ankomma på hushållningssällskapen att inom respektive område organisera verksamheten så som bäst passade för de lokala förhållandena, exempelvis genom inrättandet av särskilda sektioner för hemfrågor inom hushållningssällskapens underavdelningar, i vilka sektioner borde finnas såväl manliga som kvinnliga ledamöter. Åtminstone till att börja med borde verksamheten dock vara underkastad visst överinseende, vilket syntes böra anförtros lantbruksstyrelsen.

Beträffande verksamhetens planläggning borde hemkonsulents huvuduppgifter bliva föredrags- och kursverksamhet, rådgivning samt anordnande av studieresor. Föredragsverksamheten torde få stor betydelse därigenom, att hemkonsulenten gåves tillfälle göra sin verksamhet känd för en större allmänhet och härigenom väcka intresse bland annat för anordnandet av kurser i olika lanthushållet berörande frågor. Detta syfte borde även kunna uppnås genom samarbete med dels de lokala organ, som kunde förefinnas inom hushållningssällskapen, dels ock med de föreningar, som hade lanthushållet berörande frågor å sitt program.

Vidkommande kursverksamheten ville utredningen framhålla önskvärdheten av att hushållningssällskapen genom sina hemkonsulenter sökte åstadkomma största möjliga planmässighet på detta område, vilket syfte borde kunna vinnas genom samarbete med de föreningar, som sysslade med kursverksamhet på hithörande områden. Enligt utredningens mening borde hemkonsulentens verksamhet företrädesvis ägnas husmödrarna och den vuxna ungdomen å landsbygden. De kurser, som anordnades av hemkonsulent eller genom hennes förmedling, borde stå öppna för alla för saken intresserade.

I första hand borde dock konsulenten inrikta sig på att undervisningen komme husmödrarna i småbrukar- och lantarbetarhem till del. För att kursverksamheten skulle kunna nå alla dem, som i första hand vore i behov av undervisning, borde hemkonsulent söka samarbete med de lokala organen inom hushållningssällskapen.

Beträffande de husmoders- och specialkurser, som hushållningssällskapen anordnade för särskilt antagna kvinnliga elever jämlikt reglementet nr 350/1929 för med statsmedel understödda åtgärder till höjande av det mindre jordbruket, ville utredningen uttala sig för att dessa i viss utsträckning gåves formen av semesterkurser, lämpligen förlagda till internatskolor (lanthushålls- och folkhögskolor).

För att mindre bemedlade kvinnor, sysselsatta inom det mindre jordbruket, i tillräcklig omfattning skulle kunna deltaga i dylika kurser torde det vara erforderligt, att understöd utginge till dem. Utredningen ville därför förorda, att sådan ändring vidtoges i kungörelsen den 24 april 1936 (nr 112) angående understöd av statsmedel åt vissa elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m., att understöd med en krona 50 öre om dagen kunde utgå jämväl till deltagare i husmoders- och specialkurser under den tid, kursen påginge.

Hemkonsulents arbetsuppgifter.

Utredningen har ansett, att det borde ankomma på vederbörande hushållningssällskap att utfärda instruktion rörande hemkonsulents arbetsuppgifter och åligganden, vilken instruktion av sällskapet borde underställas lantbruksstyrelsen för godkännande. Till ledning för hushållningssällskapen härvid har utredningen uppgjort ett förslag till sådan instruktion varav framgår, vilka arbetsuppgifter m. m. utredningen ansett i första hand böra åvila hemkonsulent. Utredningen har dock framhållit, att de lokala förhållandena i olika delar av riket kunde föranleda mer eller mindre väsentliga avvikelser härifrån. Förslaget är av följande lydelse:

»Förslag
till
instruktion för hemkonsulenter.

Det åligger hemkonsulent:

1. att genom resor inom länet eller eljest söka förvärva ingående kännedom om befolkningen, dess vanor och levnadsförhållanden, ävensom att noggrant aktgiva på de nya rön, som göras, samt följa utvecklingen på det verksamhetsområde, som hemkonsulenten företräder;
2. att utan särskild ersättning muntligen och skriftligen lämna råd och upplysningar i alla till hennes arbetsområde hörande frågor;
3. att bland kvinnorna å länets landsbygd och särskilt bland husmödrar och vuxen kvinnlig ungdom, som ha sin verksamhet vid mindre jordbruk eller i lantarbetarhem, söka främja ändamålsenliga arbetsmetoder, rationalisering i arbetet samt ordning och trevnad inom hemmen i förening med en klok ekonomisk hushållning samt att verka för höjandet av sådana jord-

brukets binäringar, som kunna falla inom kvinnornas verksamhetsområden;

4. att efter rekvisition eller på uppdrag av förvaltningsutskottet eller av eget initiativ tillhandagå personer inom länet, i främsta rummet från hem, som i punkt 3 omnämnas, med råd och upplysningar rörande alla en husmoders på landet vanliga sysslor, såsom matlagning och bakning, slakt, konservering, hemmets vård i allmänhet samt smådjurs- och trädgårdsskötsel, ävensom att vara hemmen behjälplig vid anskaffandet av ändamålsenliga inom- och utomhusinredningar i samband med nybyggnad eller eljest;

5. att efter förvaltningsutskottets beslut planlägga och leda studieresor för landsbygdens kvinnor;

6. att bestrida undervisningen i till hennes fack hörande ämnen vid av hushållningssällskapet anordnade undervisningskurser.

7. att efter förvaltningsutskottets beslut anordna särskilda undervisningskurser med praktiskt arbete, demonstrationer och föredrag i de ämnen, som i punkt 4 omnämnas, samt andra dem närstående t. ex. varukännedom, bokföring m. m. ävensom att handhava ledningen av dessa kurser och därvid bestrida förekommande teoretisk och praktisk undervisning;

8. att vid alla lämpliga tillfällen söka kontakt med lanthemmens kvinnor och söka uppmuntra dem till företagande av förbättringar, avseende de områden, som kvinnornas verksamhet omfattar;

9. att i övrigt genom tal och skrift söka verka för befrämjande och förkovran av de jordbrukets verksamhetsområden, som beröras av hennes tjänsteåligganden;

10. att å sällskapets expedition biträda med handläggandet av och yttra sig i sådana ärenden, som falla inom hennes eget verksamhetsområde;

11. att biträda vid utställningar och prisbedömningar och att i förekommande fall själv taga initiativ till dylika;

12. att stödja sådan föreningsverksamhet, som syftar till hemmens och arbetslivets utveckling och kvinnornas väckande till håg för självstudier och ett vidgat samhällsintresse;

13. att lämna råd och anvisningar beträffande sådan allmän kurs- och upplysningsverksamhet, som visserligen icke kan ledas eller handhavas av hemkonsulenten själv, men som hon bör ha kännedom om t. ex. kurser i barnavård, hemsjukvård, socialhygien, sömnad, spånad, växtfärgning och vävning samt föredrag i hithörande och allmänbildande ämnen;

14. att stå i nära kontakt med och söka samarbete med personer och institutioner (t. ex. skolor), som på andra vägar arbeta för lanthemmens och landsbygdsbefolkningens höjande i ekonomiskt och socialt hänseende;

15. att, om anledning därtill förefinnes, göra framställning hos förvaltningsutskottet om åtgärder till främjande av verksamheten;

16. att föra noggranna anteckningar om sin verksamhet i enlighet med de anvisningar, som förvaltningsutskottet föreskriver;

17. att årligen före den 10 januari till förvaltningsutskottet avgiva berättelse över verksamheten under nästföregående år.»

Kompetensvillkor samt utbildning av hemkonsulenter m. m.

Utredningen, som förordat, att lanthushållslärarinneutbildning i första hand borde uppställas som kompetensvillkor för hemkonsulentbefattning, har vidare anfört i huvudsak följande.

Från lanthushållningsseminarium utexaminerade skolkökslärarinnor eller trädgårds- och slöjdlärarinnor borde efter erforderlig komplettering av

sin utbildning kunna förklaras behöriga att innehava hemkonsulentbefattning. Med hänsyn till de speciella uppgifter en hemkonsulent komme att få, torde dock en viss omläggning av undervisningen vid lanthushållningsseminarierna vara motiverad. Denna fråga syntes böra upptagas till behandling i samband med den utredning av frågan om lanthushållslärarinneutbildningen, som 1936 års lantbruksundervisningskommitté förordat.

I avbidan på resultatet av den utredning, som kunde komma till stånd i denna fråga, vore det enligt utredningens mening nödvändigt, att anordna särskild utbildning för såväl personer, vilka aspirerade på hemkonsulentbefattningar, som redan anställda hemkonsulenter, vilka ville genomgå dylik utbildning.

Vid genomförandet av den organisation av hemkonsulentverksamheten, som utredningen förordat, torde anordnandet av en särskild utbildningskurs bliva oundgängligen nödvändig. De ämnen, vari utbildning i första hand skulle behövas, vore följande:

1) Ekonomi och bokföring:

Samhällets ekonomiska struktur, jordbrukets ställning i näringslivet, jordbrukets utvecklingsmöjligheter, föreningsväsendet, arbetsfördelningen mellan män och kvinnor, lantbrukets och lanthushållets bokföring samt driftsekonomiska beräkningar m. m.

2) Bostadsinredning och hemvård:

Lanthemmets inredning för åstadkommande av bättre bostadsvanor, hygien och arbetsförhållanden. Inredning av ekonomiutrymmen: tvättstuga, källare, mjölkrum, hönshus m. m. Materiallära, varukännedom, vård av inventarier och klädvård med modellserier.

3) Näringslära:

Kosten och dess sammansättning av vid jordbruket producerade alster. Möjligheten av att även vid mycket små inkomster åstadkomma en fullvärdig kost. Ekonomiska kalkyler belysande hemma-producerade varors värde i förhållande till inköpta.

4) Pedagogik, metodik och psykologi,

5) Samhällslära:

Orientering om sociala välfärdsanordningar, statliga och kommunala verk och inrättningar, viss lagstiftning, skolor och kurser, föreningsverksamhet, bildningsrörelser, ungdomsverksamhet, kvinnorna och samhällsarbetet, livsföringen i olika landsändar.

6) Kurser och undervisning:

Planläggning av kurser och studieresor, utställningar och deras bedömning, semesterveckor, kursverksamhet i samarbete med skolor med flera. Hemslöjdens ställning och uppgift. Undervisningsmaterial och dess anskaffning.

7) Övningar:

Föredrag, demonstrationer, diskussioner och föreningsteknik.

Ett genomförande av en undervisning av förenämnd omfattning syntes komma att kräva omkring 300 undervisningstimmar (föreläsningar och övningar). För att deltagarna, vilkas antal syntes böra beräknas till omkring 30, skulle få tillräcklig tid över för självstudier, borde undervisningstimmarnas antal begränsas till 4 per dag. Under dessa förutsättningar torde kursen komma att taga en tid av omkring 3 månader i anspråk.

Kostnaderna för arvoden till kursledare och lärare samt för lokaler o. dyl. borde enligt utredningens mening bestridas av statsmedel. Däremot skulle det ankomma på eleverna att själva bekosta sitt uppehälle vid kursen. Utredningen ville dock förorda, att till mindre bemedlade elever måtte utgå stipendier å förslagsvis 100 kronor för kurs. Med dessa utgångspunkter hade statens kostnader för kursen beräknats till 8,000 kronor.

Härvid hade utredningen beräknat kostnaderna för undervisningen till 15 kronor per undervisningstimme eller sammanlagt till (300 × 15 =) 4,500 kronor, stipendiernas antal till 15 och kostnaderna härför till (15 × 100 =) 1,500 kronor samt kostnaderna för undervisningsmaterial, organisationsarbete och ledararvode till sammanlagt 2,000 kronor. Det borde ankomma på lantbruksstyrelsen att planlägga och anordna ifrågavarande kurs.

Vad slutligen anginge frågan om prövningen av kompetensen hos sökande till hemkonsulentbefattning syntes önskvärt att enhetlighet åvägabringades härutinnan.

I detta sammanhang kunde erinras att 1936 års lantbruksundervisningskommitté föreslagit följande bestämmelser för kompetensprövningen av föreståndarinnor och lärarinnor vid lanthushållsskolor:

»Sedan ansökningstiden utgått, översändas ansökningshandlingarna till lantbruksstyrelsen, som äger pröva de sökandes behörighet och att, därest så många behöriga sökande finnas, på förslag till befattningen uppföra de tre sökande, vilka främst synas böra ifrågakomma till den lediga befattningen. Sedan tiden för anförande av besvär mot lantbruksstyrelsens förslag gått till ända eller, i händelse av besvär, Kungl. Maj:t meddelat beslut, har skolans styrelse att till befattningen antaga någon av de å förslaget uppförda.»

Utredningen, som närmast tänkt sig en liknande anordning för prövningen av kompetensen hos sökande till ledig hemkonsulentbefattning, ansåge sig dock böra förorda, att i avbidan på den utredning, som kunde komma till stånd rörande hushållningssällskapens konsulentverksamhet i allmänhet, sagda prövning anordnades på liknande sätt som för jordbrukskonsulenter, d. v. s. så att hemkonsulent skulle förklaras kompetent till sådan anställning av lantbruksstyrelsen. Vid den prövning lantbruksstyrelsen hade att verkställa torde böra tagas hänsyn till förutom examensmeriter praktisk erfarenhet, kännedom om orten, socialt intresse och god hälsa. Då hemkonsulent huvudsakligast komme att få sin verksamhet bland husmödrar från mindre jordbrukar- och lantarbetarhem, syntes vid sagda prövning särskild hänsyn böra tagas till huruvida sökande under tillräckligt lång sammanhängande tid allvarligt deltagit i de arbeten, som förekomme i ett mindre jordbrukarhem.

Anställningsvillkor och löneförmåner.

Utredningen har anfört i huvudsak följande rörande anställningsvillkor och löneförmåner för hemkonsulent.

Hemkonsulent borde vara fast anställd i hushållningssällskaps tjänst. Då utredningen ämnade förorda, att statsbidrag skulle utgå till hemkonsulents grundavlöning jämte ålderstillägg på i huvudsak de villkor, som gällde beträffande jordbrukskonsulent, torde härav följa, att hemkonsulent bleve skyldig att vara delägare i statens pensionsanstalt. Med hänsyn till det krävande arbete, som torde komma att påvila hemkonsulent, syntes pensionsåldern böra fastställas till 60 år.

Vad härefter anginge de löneförmåner, som borde tillkomma hemkonsulent, syntes dessa böra fastställas till ett belopp liggande mellan de löneförmåner, som å ena sidan tillkomme föreståndarinna och å andra sidan lärarinna vid lanthushållsskola med två längre kurser. Denna avvägning av löneförmånerna borde enligt utredningens mening medföra en önskvärd cirkulation mellan hemkonsulentverksamheten och lanthushållsskolorna. Ur utbildningssynpunkt syntes nämligen lämpligt, att hemkonsulenterna i första hand rekryterades bland lärarinnorna vid lanthushållsskolorna. Med hänsyn till det påfrestande arbete, en hemkonsulent sannolikt komme att få utföra, syntes det

dock icke lämpligt, att hon i regel kvarstannade å sin tjänst till pensionsåldern. Det torde fördenskull vara önskvärt, att lönen avpassades så, att det framstode såsom en naturlig befordringsgång, att hemkonsulent sökte sig tillbaka till lanthushållsskola såsom föreståndarinna.

Utredningen förutsatte, att vid övergång från någon av ovan omförmälda tjänster till annan sådan tjänst vederbörande skulle äga rätt tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring för pension.

Med dessa utgångspunkter ville utredningen förorda, att grundlönen till hemkonsulent fastställdes till 3,500 kronor samt att å denna lön borde utgå tre ålderstillägg å 300 kronor efter 5, 10 och 15 år. Under förutsättning, att vederbörande hushållningssällskap fastställde dyrtidstillägget till samma procenttal, som utginge till föreståndarinna och lärarinna vid lanthushållsskola samt att 1938 års riksdag godtoge framlagt förslag om provisorisk avlöningsförbättring för sagda befattningshavare med 10 procent å grundlönen, skulle begynnelselönen och slutlönen för föreståndarinna och lärarinna vid lanthushållsskola samt hemkonsulent uppgå till följande belopp:

	Lärarinna		Hemkonsulent		Föreståndarinna	
	Begynnelselön	Slutlön	Begynnelselön	Slutlön	Begynnelselön	Slutlön
Grundlön	2,500	2,500	3,500	3,500	3,400	3,400
Ålderstillägg	—	900	—	900	—	600
Dyrtidstillägg (uppskattningsvis 15 %)	375	510	525	660	510	600
Bostad med bränsle (beräknat värde)	300	300	—	—	450	450
	3,175	4,210	4,025	5,060	4,360	5,050
Ev. provisorisk avlöningsförbättring	250	250	—	—	340	340
	3,425	4,460	4,025	5,060	4,700	5,390

Grundlönen till hemkonsulent hade beräknats till 3,500 kronor under förutsättning att riksdagen beviljade föreslagen provisorisk avlöningsförbättring till föreståndarinnor och lärarinnor vid lanthushållsskolor. Skulle så ej bliva fallet, borde grundlönen till hemkonsulent fastställas till 3,200 kronor.

Därest 1936 års lantbruksundervisningskommittés förslag, att föreståndarinnas och lärarinnas vid lanthushållsskola avlöningsförmåner skulle utgå enligt 18:e respektive 15:e lönegraden, avdelning B, av den under 9 § avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk tillhörande den civila statsförvaltningen införda löneplanen, torde en omprövning av frågan om storleken av hemkonsulents avlöningsförmåner böra äga rum. Avlöningsförmånerna syntes under sådana förhållanden böra fastställas till belopp motsvarande avlöning enligt 17:e lönegraden i förenämnda löneplan.

Slutligen ville utredningen något beröra frågorna rörande semester och reseersättning.

Beträffande semester torde det visserligen ankomma på vederbörande hushållningssällskap att besluta, huruvida rätt till sådan skulle tillkomma hemkonsulent och om semesterns längd. Utredningen ville dock framhålla, att det vore önskvärt, om semestern fastställdes förslagsvis till en månad för samtliga hemkonsulenter.

Med hänsyn till tjänstens ambulerande karaktär och då hemkonsulent van-

ligen måste medföra undervisningsmaterial i stor omfattning, syntes det önskvärt, att hushållningssällskapen vidtoge åtgärder för att för hemkonsulenterna underlätta användandet av motorfordon i tjänsten.

Behov av statsbidrag m. m.

Utredningen har framhållit, att de årliga kostnader, som enligt utredningens mening borde bestridas av statsmedel, vore grundavlöning och i förekommande fall ålderstillägg till hemkonsulenter. Som villkor för åtnjutande av sagda bidrag borde gälla, att hemkonsulents kontanta arvode utgjorde minst 3,500 kronor och att den avlöning utöver minimiarvodet, som kunde finnas påkallad, ävensom rese- och traktamentsersättning bestredes av hushållningssällskap, landsting eller eljest. Beträffande kompetentförklaring, anställningsform, grunder för åldertilläggs åtnjutande och för tjänstledighetsavdrag samt pensionsrätt har utredningen ansett att i tillämpliga delar borde gälla samma bestämmelser som för jordbrukskonsulent. Slutligen borde föreskrivas, att verksamheten skulle stå under inseende av lantbruksstyrelsen.

Med hänsyn till önskvärdheten av att den av utredningen föreslagna särskilda utbildningskursen borde hinna avslutas, innan de nya hemkonsulentbefattningarna tillsattes, har utredningen ansett att statsbidrag till hemkonsulenternas avlöning borde utgå först från och med den 1 januari 1939. Beträffande statens kostnader för hemkonsulentverksamheten under nästa budgetår har utredningen anfört följande.

Statens kostnader för grundlön till de föreslagna 28 hemkonsulenterna skulle för budgetåret 1938/1939 uppgå till $\left(\frac{28 \times 3{,}500}{2} = \right)$ 49,000 kronor. Vad beträffade kostnaderna för ålderstillägg under sagda budgetår torde dessa komma att uppgå till 900 kronor. Utredningen hade vid denna beräkning utgått från, att de hos hushållningssällskapen anställda hemkonsulenterna för åtnjutande av ålderstillägg finge tillgodoräkna sig sin föregående tjänstgöring som hemkonsulenter. Då kostnaderna för den föreslagna utbildningskursen av utredningen beräknats till 8,000 kronor, skulle anslagsbehovet för hemkonsulentverksamheten under budgetåret 1938/1939 uppgå till 57,900 kronor.

Slutligen har utredningen framhållit, att det torde var nödvändigt, att den av 1936 års lantbruksundervisningskommitté föreslagna byråinspektörsbefattningen inrättades från och med den 1 juli 1938, då det lämpligen borde ankomma på innehavaren av sagda befattning att inom lantbruksstyrelsen bereda ärenden rörande den särskilda utbildningskursens planläggning och anordnande, prövningen av kompetensen hos sökande till hemkonsulentbefattningar samt övriga ärenden berörande hemkonsulentverksamhetens organiserande.

Utredningens hemställan.

Under åberopande av vad som anförts har utredningen hemställt,

att statsmedel från och med den 1 januari 1939 måtte ställas till hushållningssällskapens förfogande för anställande av hemkonsulenter,

att för budgetåret 1938/1939 måtte anvisas ett belopp av 49,900 kronor för ändamålet,

att för sagda budgetår måtte anvisas ett belopp av 8,000 kronor för anordnande av en särskild utbildningskurs för hemkonsulenter,

att sådan ändring måtte vidtagas i kungörelsen den 24 april 1936 (nr 112) angående understöd av statsmedel åt vissa elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m., att understöd med en krona 50 öre om dagen kunde utgå jämväl till deltagare i husmoders- och specialkurser, vilka anordnades för i mindre jordbruk deltagande kvinnor, samt

att från och med den 1 juli 1938 måtte inrättas en byråinspektörsbefattning å lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå.

Yttranden över hemkonsulentutredningens förslag.

I de över hemkonsulentutredningens förslag avgivna yttrandena har detsamma i huvudsak tillstyrkts.

I vissa hänseenden hava dock erinringar eller uttalanden framförts.

Vad först angår frågan om behovet av hemkonsulenter har *Kalmar läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* framhållit, att bristen på arbetskraft i lanthemmen för närvarande vore påtaglig. Vederbörande måste inrikta sig på att söka utföra de mest trängande göromålen och ändock vore arbetsbelastningen i lanthemmen mångenstädes för stor. Att under dylika omständigheter undervisningsmomentet ej kunde intaga samma angelägenhetsgrad som under normala förhållanden vore uppenbart. Förutsättningarna för allmänt deltagande i undervisningsverksamhet, anordnad genom hemkonsulent, vore därmed väsentligt minskade. I ifråga om besök av konsulent för meddelande av råd och undervisning i lanthemmen kunde det under angivna förhållanden icke bortses från, att sådant besök i många fall ej komme att mottagas med den inställning och förståelse, som skulle motivera anordnande av sådan verksamhet.

Vad härefter angår utredningens förslag beträffande antalet med statsmedel avlönade hemkonsulenter har *Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* uttalat sig för att sällskapet skulle erhålla statsbidrag för anställande av två hemkonsulenter, då en dylik konsulent icke kunde medhinna att på ett tillfredsställande sätt handhava den mångskiftande och utsträckta hemkonsulentverksamhet, som erfordrades. *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett, att behovet i Västerbottens län icke bleve fyllt med de föreslagna två hemkonsulenterna i motsvarande grad som skedde genom att en hemkonsulent anställdes i vardera av de syd- eller mellansvenska hushållningssällskapen. Med hänsyn till Västerbottens läns storlek och då det vore synnerligen önskvärt att befolkningens levnadsförhållanden och levnadsstandard kunde höjas syntes vara motiverat, att statsbidrag kunde utgå till minst tre hemkonsulenter. *Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har framhållit, att, därest hushållningssällskapet erhölle statsbidrag till an-

ställandet av två hemkonsulenter, skulle detta för sällskapets vidkommande betyda, att denna viktiga undervisningsgren komme att hållas vid status quo, medan andra hushållningssällskap, som hittills intet gjort på detta område, erhölle förmånen att få sin verksamhet utökad. Visserligen innebure statsanslaget till avlöning av två hemkonsulenter en besparing i hushållningssällskapets budget, men då de jordbrukssociala åtgärderna medfört ökade omkostnader för hushållningssällskapen hade sällskapets stat varit så svag, att verksamheten somliga år medfört underskott. Hushållningssällskapet hade länge sökt åstadkomma medel till en tredje hemkonsulent, enär de två nu befintliga icke medhunne att tillmötesgå alla allmänhetens anspråk på hjälp och biträde. Hemkonsulentverksamheten vore nämligen utomordentligt populär i länet och dess handhavare hade förstått tillvinna sig jordbrukarekvinnornas förtroende i en grad, som hushållningssällskapet icke räknat med.

Utredningens förslag att hemkonsulentverksamheten skulle ställas under lantbruksstyrelsens överinseende har föranlett erinran från *Stockholms läns och stads samt Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott,* vilka ansett att jämväl ifrågavarande befattningshavare borde sortera under och ledas av respektive hushållningssällskap.

Beträffande utredningens förslag, att beredningen inom lantbruksstyrelsen av ärenden rörande hemkonsulentverksamheten borde ankomma på innehavaren av den byråinspektörsbefattning, vars inrättande föreslagits av 1936 års lantbruksundervisningskommitté, samt att befattningen måtte inrättas redan från och med den 1 juli 1938 har *statskontoret* erinrat, att ämbetsverket i yttrande den 4 februari 1938 över 1936 års lantbruksundervisningskommittés betänkande ställt sig avvisande till förslaget om inrättandet av sagda byråinspektörsbefattning. Även med hänsyn tagen till de ytterligare arbetsuppgifter, som enligt utredningens förslag skulle komma att åläggas innehavaren av den förslagna byråinspektörstjänsten, funne statskontoret icke tillräckliga skäl föreligga för inrättande av ifrågavarande befattning. *Lantbruksstyrelsen* har framhållit, att då spörsmålet om inrättande av hemkonsulentbefattningar hos hushållningssällskapen icke vore beroende av den lägre lantbruksundervisningens ordnande utan torde kunna lösas fristående, styrelsen icke funne skäl tala för att frågan om inrättande av dylika befattningar sammankopplades med anställandet av en byråinspektör hos styrelsen. De åligganden, som kunde komma att åvila styrelsen i samband med ett eventuellt inrättande av förenämnda befattningar hos hushållningssällskapen, torde nämligen kunna ordnas, utan att sagda byråinspektörstjänst behövde inrättas hos styrelsen.

I anledning av utredningens förslag om understöd till deltagare i husmoders- och specialkurser har *lantbruksstyrelsen* anfört, att styrelsen i princip anslöte sig till detta förslag. Dock syntes understöd böra utgå endast till kurser med fast antagna elever i de fall, då kurserna vore förlagda till viss plats, å vilken eleverna måste uppehålla sig för inhämtande av undervisning, och i den mån de kunde anses vara i

behov av ekonomiskt stöd. Detta syntes särskilt böra gälla de s. k. husmoderskurserna. Däremot ställde sig styrelsen tveksam om lämpligheten av att sagda understöd även skulle kunna utgå till elever i specialkurserna. Deltagare i dessa kurser skulle nämligen i så fall komma i åtnjutande av större förmåner än deltagare i andra uti samma reglemente angivna kurser av liknande art. *Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett ett understöd av en krona 50 öre om dagen i mellansvenska bygder icke täcka de verkliga kostnaderna för anskaffande av arbetshjälp till hemmen vid husmoderns frånvaro utan syntes ett understöd av två kronor 50 öre för dag härför vara erforderligt. Till de svagast ekonomiskt ställda husmödrarna syntes det ock bliva nödvändigt att utbetala reseersättning för den verkliga kostnaden för resa till och från kurs.

Vidkommande frågan om hemkonsulents arbetsuppgifter har *Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott* framhållit, att hemkonsulentverksamheten vore av minst lika stor vikt för bondehemmen, varför dessa borde fullt jämställas med småbrukar- och lantarbetarhemmen. *Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har framhållit, att hemkonsulents arbetsuppgifter icke finge bliva alltför många. Allt för många kurstyper och allt för många ämnesområden borde om möjligt undvikas. Bäst vore om hemkonsulenten finge vara ledare på sitt område. Det kunde då bliva nödvändigt, att hon, särskilt vid undervisningskurserna, finge hjälp av vissa specialister. *Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett, att lämpligaste sättet att vinna gehör för hemkonsulentverksamheten vore, att hos de unga väcka intresse för det husliga arbetet genom sådana verksamhetsformer, som tillämpades inom jordbrukareungdomens förbund. Deltagande i nämnda förenings arbete borde därför, där så lämpligen kunde ske, bliva en gren i hemkonsulentens arbete. *Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ifrågasatt, huruvida det icke vore välbetänkt att redan från början tydligt begränsa de arbetsuppgifter, som borde tillkomma en med statsmedel avlönad hemkonsulent. Den faran syntes ligga nära till hands, att ifrågavarande befattningshavare finge sig anförtrott ett så stort verksamhetsfält, att något helt eller beståndande aldrig kunde komma att uträttas. Hemkonsulents tid och krafter borde främst koncentreras på frågor rörande hemmets skötsel, hemsysslornas organiserande och lämplig heminredning, främst beträffande köket. Därvid borde samarbete äga rum med lärarinnor och instruktriser för matlagning, konservering och hemslöjd samt med experter på skilda områden, exempelvis inom byggnadsfacket. Hemkonsulenten borde vidare planmässigt ordna resor inom hushållningssällskapets verksamhetsområde med på förhand fastställd tid och plats för rådgivning och besök i de gårdar, varifrån rekvisition inkommit.

Beträffande de av utredningen förordade kompetensvillkoren för hemkonsulent har *Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* understrukit vikten men också svårigheten av att till de föreslagna befattningarna erhålla lämpliga personer, vilka jämte de nödiga kunskaperna

besutte den klokhet och takt, som fordrades för att vinna landsbygdskvinnornas förtroende och respekt för visad praktisk duglighet. Utskottet ansåge därför riktigt, att icke kompetensen bundes vid vissa examina eller kurser utan att sökandens lämplighet prövades från fall till fall och med kontroll genom lantbruksstyrelsens kompetensförklaring. *Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett, att då framgången av hemkonsulentverksamheten vore beroende av konsulentens personliga egenskaper en något större återhållsamhet beträffande fordringarna på de sökandes teoretiska kompetens och kunskaper än vad utredningen tänkt sig vore önskvärd. *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett vederbörandes personliga egenskaper, duglighet och anpassningsförmåga vara viktigare än formell kompetens vunnen genom avlagda, föreskrivna examina. Detta borde komma till uttryck i blivande kungörelse i ämnet. *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ifrågasatt, huruvida hemkonsulent med lanthushållslärarinneutbildning skulle för vinnande av behörighet till anställning hava genomgått föreslagen särskild utbildningskurs. Visserligen vore bestämmelsen ej ovillkorlig men med vetskap om den svårighet, som mötte att styrka den formella kompetensen i annan ordning, bleve sådan genomgången kurs i realiteten nödvändig för varje aspirant till hemkonsulentbefattning. Om utbildningskursen än kunde vara nyttig, torde den icke vara oundgängligen nödvändig för befattningshavarna i fråga, som dock förut vore kompetenta att leda undervisningen för den kvinnliga ungdomen vid lanthushållsskolorna. Den reella kompetensen borde fördenskull sättas före den formella. *Styrelsen för fackskolans för huslig ekonomi lanthushållningsseminarium* har ifrågasatt rätt för lantbruksstyrelsen, att, när särskilda skäl förelåge, förklara även utbildad skolkökslärarinna behörig inneha konsulentbefattning på samma villkor, som angivits för från lanthushållningsseminarier utbildade skolkökslärarinnor. *Styrelsen för Fredrika-Bremer-förbundets lanthushållningsseminarium* har framhållit önskvärdheten av att den komplettering preciserades, som kunde anses erforderlig för skolkökslärarinnor samt trädgårds- och slöjdlärarinnor, utexaminerade från lanthushållningsseminarium och att i samband därmed föreskreves och preciserades erforderlig komplettering av lanthushållslärarinnornas utbildning i trädgårdsskötsel.

Vidkommande den av utredningen förordade s ä r s k i l d a u t b i l d n i n g s k u r s e n för hemkonsulenter har *lantbruksstyrelsen* framhållit, att om den för kursen beräknade tiden kunde anses lämpligt avvägd, vilket styrelsen icke ansåge sig kunna direkt bedöma, styrelsen intet hade att erinra mot de beräknade kostnaderna för undervisning och elevstipendier. Däremot funne styrelsen kostnaderna för undervisningsmaterial m. m. väl högt tilltagna. Enligt vad styrelsen under hand inhämtat, skulle av det för sagda ändamål beräknade beloppet jämväl utgå eventuell lokalhyra. Då emellertid förläggningsplatsen icke vore bestämd ville lantbruksstyrelsen icke påyrka nedsättning av det ifrågasatta beloppet för anordnande av sagda kurs, men ansåge sig böra föreslå, att för ändamålet avsett anslag ställdes till styrel-

sens förfogande i form av ett förslagsanslag å högst 8,000 kronor. *Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett, att antalet undervisningstimmar per dag torde kunna ökas något, varigenom kursen kunde göras kortare. Även om kursen vore avgiftsfri, skulle dock eleverna själva bekosta sitt uppehälle under kursen. För de hemkonsulenter, som redan vore anställda hos hushållningssällskapen, bleve väl sällskapen nödsakade att delvis bestrida dessa kostnader, samtidigt som verksamheten bleve lidande på konsulenternas frånvaro. Utskottet finge därför föreslå, att viss ersättning för bevistande av fortsättningskursen skulle utgå av statsmedel till de hemkonsulenter, som redan vore anställda hos hushållningssällsskapen, att kursen om möjligt förkortades och att kursen förlades till sommaren 1938, då hemkonsulenterna vore mest upptagna av kurser och dylikt under vinterhalvåret. Vad själva kursprogrammet anginge, borde byggnadsfrågorna ägnas större utrymme. *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalat, att redan anställda hemkonsulenter i regel icke torde kunna beredas tjänstledighet under så lång tid som tre månader. Ifrågasättas kunde för övrigt, om en kurs om tre månader i allmänhet vore nödvändig för redan verksamma hemkonsulenter. Enligt utskottets förmenande vore lämpligare, att för dessa befattningshavare anordnades eventuellt årliga, statsunderstödda kurser om förslagsvis fjorton dagar i något av de specialämnen, som upptagits i det föreslagna programmet för utbildningskursen. Utskottet förutsatte i varje fall, att deltagande i förenämnda tremånaderskurs icke måtte föreskrivas såsom oeftergivligt villkor för kompetensförklaring av redan i tjänst varande hemkonsulent. *Styrelsen för fackskolans för huslig ekonomi lanthushållningsseminarium* har framhållit, att uppehållet under kursen för deltagarna med resor och andra oundgängliga utgifter komma att uppgå till 500—600 kronor. Om deltagarna dessutom måste taga tjänstledighet från avlönad lärarinnetjänst exempelvis vid lanthushållsskola finge de en minskning i inkomsterna under 3 månader av cirka 900 kronor. Styrelsen ifrågasatte därför en höjning av stipendierna till åtminstone det dubbla för att på ett något effektivare sätt stimulera eller uppmuntra just mindre bemedlade, duktiga lärarinnor att genomgå kursen.

Vad härefter angår frågan om hemkonsulents anställningsvillkor och löneförmåner har *statskontoret* icke ansett sig kunna tillstyrka, att grundlönen till hemkonsulent med hänsyn till åliggande arbetsuppgifter bestämdes högre än begynnelselönen till lärarinna vid lanthushållsskola med två längre kurser. Grundlönen till hemkonsulent borde alltså enligt ämbetsverkets mening fastställas till högst 2,800 kronor för år, vartill borde komma tre ålderstillägg å 300 kronor efter 5, 10 och 15 års tjänstetid. *Lantbruksstyrelsen* har framhållit, att de föreslagna statsbidragen till hushållningssällskapen för avlönande av sagda befattningshavare kunde synas relativt höga i jämförelse med de statsbidrag, som utginge till andra befattningar av liknande art hos hushållningssällskapen. Då emellertid 1937 års riksdag för budgetåret 1937/1938 beviljat varje med statsmedel avlönad jordbrukskonsulent hos hushållningssällskapen provisorisk avlöningsförbätt-

ring till ett belopp av 500 kronor och då denna förbättring torde komma att bibehållas, till dess hushållningssällskapens allmänna konsulentverksamhet bleve föremål för närmare utredning, ansåge sig styrelsen icke böra göra någon erinran mot denna del av förslaget. *Östergötlands läns hushållningsällskaps förvaltningsutskott* samt *styrelsen för Fredrika-Bremer-förbundets lanthushållningsseminarium* hava framhållit, att den av utredningen förordade cirkulationen mellan hemkonsulentverksamheten och lanthushållsskolorna skulle gynnas, därest vederbörande vid övergång till ny tjänst ägde rätt tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring för såväl pension som ålderstillägg. *Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott,* som erinrat att sällskapet beslutat, att dyrtidstillägg icke skulle utgå till nyinrättade befattningar, har föreslagit, att det av utredningen förordade statsbidraget till avlöning åt hemkonsulent skulle höjas. Hänsyn borde även tagas till att hemkonsulenterna i regel vore bosatta i städer, där de måste hyra bostad till betydligt högre kostnad än vartill den fria bostaden vid lanthushållsskola uppskattats.

Vad slutligen angår frågan om behovet av statsbidrag för ändamålet hava *förvaltningsutskotten i Kronobergs läns hushållningssällskap, Kalmar läns norra hushållningssällskap, Gotlands läns hushållningssällskap, Blekinge läns hushållningssällskap, Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap, Älvsborgs läns södra hushållningssällskap, Värmlands läns hushållningssällskap* samt *Västmanlands läns hushållningssällskap* framhållit, att anställandet av hemkonsulent skulle förorsaka vederbörande hushållningssällskap kostnader för resekostnads- och traktamentsersättning uppgående till ungefär samma belopp som statsbidraget för konsulents avlönande, vilket skulle bliva mycket betungande för sällskapen, därest ej medelsanvisningen för hushållningssällskapens allmänna verksamhet kunde ökas. Förvaltningsutskotten i Kronobergs läns hushållningssällskap, Kalmar läns norra hushållningssällskap, Gotlands läns hushållningssällskap och Blekinge läns hushållningssällskap hava förklarat sig sannolikt icke kunna anställa hemkonsulent, därest medel ej kunde ställas till förfogande för bestridande av jämväl förenämnda kostnader. Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har förordat, att till hushållningssällskapen skulle utöver lönen åt hemkonsulent även utgå hälften av kostnader för traktamenten och reseersättningar åt dylik konsulent vid resor i tjänsten.

Departementschefen. Av den verkställda utredningen och de däröver avgivna yttrandena framgår, att ett stort behov synes föreligga av en organiserad upplysnings- och undervisningsverksamhet för husmödrarna å landsbygden. Hemkonsulentutredningens förslag att nämnda behov tillgodoses genom att statsbidrag anvisas till anställande av hemkonsulenter, synes mig innebära en godtagbar lösning av frågan.

Lika med hemkonsulentutredningen vill jag förorda, att statsbidrag anvisas för anställande från och med den 1 januari 1939 av 28 hemkonsulen-

ter. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att fördela de medel, som kunna komma att anvisas för detta ändamål, mellan hushållningssällskapen. Då fyra sällskap ansett det tveksamt om de kunna anställa hemkonsulent, torde vid denna fördelning de av Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott framförda önskemålen om anvisande av statsbidrag till ytterligare en hemkonsulent hos ett vart av nämnda sällskap, utöver av utredningen föreslaget antal, möjligen kunna tillgodoses.

Beträffande utredningens förslag att hemkonsulentverksamheten skulle ställas under lantbruksstyrelsens överinseende finner jag ej anledning biträda detsamma, då lantbruksstyrelsen beträffande hushållningssällskapens övriga konsulentverksamhet icke äger dylik befogenhet. Det behov av vägledning rörande hemkonsulentverksamheten, som till att börja med torde komma att förefinnas, synes i stället kunna tillgodoses genom samarbete mellan lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapens förvaltningsutskott. I likhet med statskontoret och lantbruksstyrelsen kan jag ej heller biträda förslaget om inrättande från och med den 1 juli 1938 av den byråinspektörstjänst, som föreslagits av 1936 års lantbruksundervisningskommitté. Denna fråga synes nämligen böra upptagas till avgörande först i samband med prövningen av nämnda kommittés förslag.

Vad härefter angår utredningens förslag om understöd till mindre bemedlad deltagare i husmoders- och specialkurs vill jag med hänsyn till att kursdeltagarna även torde vara i behov av bidrag till täckande av kostnaderna för anskaffande av arbetshjälp i hemmen under kurstiden förorda, att detta understöd bestämmes till 2 kronor 50 öre för dag. Jag torde i detta sammanhang få erinra, att Kungl. Maj:t den 11 februari 1938 avlåtit proposition, nr 131, angående statsunderstödd premiering av mindre jordbruk m. m. I det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet förordade jag att i fråga om specialkurserna möjlighet bereddes hushållningssällskapen att erhålla statsbidrag för bestridande av halva kostnaden för kursdeltagares resa i billigaste klass å järnväg, båt eller med omnibus från deltagarens hemstation till platsen för kursen närmast belägna station.

Vidkommande frågan om hemkonsulents arbetsuppgifter torde utredningens förslag härutinnan kunna godtagas. Därvid förutsätter jag, att lantbruksstyrelsen, å vilken det torde ankomma att — i likhet med vad fallet är beträffande jordbrukskonsulenter — godkänna hushållningssällskaps instruktion rörande hemkonsulents arbetsuppgifter och åligganden, tillser, att dylik konsulent ej anförtros allt för stort verksamhetsfält.

Beträffande de av utredningen förordade kompetensvillkoren ha i flera yttranden uttalats, att då framgången av hemkonsulentverksamheten i hög grad vore beroende av konsulentens personliga egenskaper, alltför stränga fordringar ej borde uppställas på de sökandes teoretiska kunskaper. Vidare har framhållits, att deltagande i den föreslagna särskilda utbildningskursen ej borde föreskrivas såsom oeftergivligt villkor för kompetensförklaring av redan i tjänst varande hemkonsulent. Enligt min mening bör vid den pröv-

ning av sökandenas kompetens, som torde få ankomma på lantbruksstyrelsen, hänsyn i första hand tagas till de av utredningen angivna kompetensfordringarna jämte vederbörandes personliga egenskaper. Det torde dock kunna inträffa fall, där ett frångående av de formella kompetensfordringarna kan visa sig lämpligt. Jag avser härvid bland annat kompetensförklaring av redan nu hos hushållningssällskap anställda hemkonsulenter, vilka som regel icke böra vara skyldiga att underkasta sig ytterligare utbildning för att erhålla dylik kompetensförklaring. I en blivande kungörelse i ämnet torde, liksom beträffande jordbrukskonsulent, endast böra föreskrivas, att hemkonsulent skall förklaras kompetent av lantbruksstyrelsen.

I vissa yttranden har framhållits, att den föreslagna särskilda utbildningskursen syntes vara onödigt lång. Jag anser att det bör tagas under övervägande, huruvida icke en kortare kurs kan anses tillräcklig. Det torde få ankomma på lantbruksstyrelsen att planlägga och anordna ifrågavarande kurs. Jag förutsätter, att lantbruksstyrelsen vid denna planläggning tager frågan om kursens längd under övervägande. Av lantbruksstyrelsen utarbetad kursplan torde böra underställas Kungl. Maj:t för godkännande. Beträffande stipendierna kan jag ej förorda någon höjning av desamma utöver vad utredningen föreslagit. Stipendierna torde främst böra tilldelas de elever, som ha de högsta resekostnaderna.

Vidkommande de av utredningen föreslagna löneförmånerna har statskontoret med hänsyn till hemkonsulent åliggande arbetsuppgifter icke ansett sig kunna tillstyrka högre grundlön än 2,800 kronor för år. Detta belopp motsvarar begynnelselön för lärarinna vid lanthushållsskola med två längre kurser jämte värdet av henne tillkommande bostadsförmån beräknad till 300 kronor för år. Vid bedömandet av förevarande fråga synes hänsyn böra tagas till, att innevarande års riksdag godtagit av Kungl. Maj:t framlagt förslag om provisorisk avlöningsförbättring åt föreståndarinna och lärarinna vid lanthushållsskola med 10 procent å grundlönen, vilket för lärarinna gör 250 kronor för år. Vidare torde böra beaktas, att hemkonsulents levnadsomkostnader i regel bliva högre än lanthushållningslärarinnas. Med hänsyn härtill torde lönen för hemkonsulent icke böra sättas lägre än till 3,200 kronor för år, vartill böra komma tre ålderstillägg à 300 kronor efter 5, 10 och 15 års tjänstetid. Däremot synes icke provisorisk avlöningsförbättring böra utgå å hemkonsulents avlöning.

Vad angår frågan om behovet av statsbidrag för ifrågavarande verksamhet har i ett flertal yttranden framhållits, att anställandet av hemkonsulenter skulle förorsaka sällskapen betungande kostnader för resekostnads- och traktamentsersättningar till nämnda konsulenter. Jag vill med anledning härav erinra, att ej mindre än åtta hushållningssällskap redan nu på egen bekostnad ha anställt hemkonsulenter. För dessa hushållningssällskap kommer det av mig förordade förslagets genomförande att innebära en avsevärd lättnad. Det torde kunna förväntas, att även flertalet övriga hushållningssällskap skola se sig i stånd att åtaga sig de kostnader, som ett anställande av statsavlönad hemkonsulent komme att medföra. Skulle svårigheter här-

utinnan visa sig föreligga, torde frågan om bidrag till rese- och traktamentskostnader för hemkonsulenterna senare få upptagas till prövning.

För hemkonsulentverksamheten skulle sålunda för nästa budgetår böra beräknas 45,700 kronor till statsbidrag för avlönande av hemkonsulenter, samt 8,000 kronor för anordnande av särskild utbildningskurs eller tillhopa 53,700 kronor.

För budgetåret 1938/1939 torde alltså böra anvisas medel dels för statsbidrag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet med 2,800,000 kronor, till avlönande av hos hushållningssällskapen anställda sekreterare, jordbrukskonsulenter, hemkonsulenter, vandringsrättare och täckdikningsförmän med respektive 172,000, 332,000, 45,700, 162,750 och 26,000 kronor, samt till förmedlare av lån från täckdikningslånefonden och jordbrukets maskinlånefond med respektive 98,000 och 15,000 kronor dels ock för anordnande av särskild utbildningskurs för hemkonsulenter med 8,000 kronor. Det för utbildningskursen erforderliga beloppet torde böra upptagas under ett särskilt reservationsanslag benämnt Utbildningskurs för hemkonsulenter.

Sammanlagt skulle alltså under förslagsanslaget till Bidrag till hushållningssällskapen böra för budgetåret 1938/1939 uppföras ett belopp av (2,800,000 + 172,000 + 332,000 + 45,700 + 162,750 + 26,000 + 98,000 + 15,000 =) i runt tal 3,651,500 kronor, innebärande en anslagsökning i jämförelse med löpande budgetår av 95,500 kronor. Under reservationsanslaget till Utbildningskurs för hemkonsulenter torde böra upptagas ett belopp av 8,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) till *Bidrag till hushållningssällskapen* för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *förslagsanslag* av 3,651,500 kronor;

2) till *Utbildningskurs för hemkonsulenter* för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *reservationsanslag* av 8,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Ros.